

Pensionärers och förtroendevaldas ersättningsrätt i arbetslöshetsförsäkringen

*Delbetänkande av Parlamentariska
socialförsäkringsutredningen*

Stockholm 2013



STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2013:64

Sammanfattning

Delbetänkandet innehåller förslag i två frågor på arbetslöshetsförsäkringens område: dels reglerna för samordning av pension och arbetslöshetsersättning, dels förtroendevaldas ställning i arbetslöshetsförsäkringen.

Samordning av pension och arbetslöshetsersättning

Enligt kommittén finns det ett behov av att bättre anpassa reglerna för samordning av pension och arbetslöshetsersättning i syfte att uppnå den flexibilitet som är en av grundtankarna i det allmänna pensionssystemet. Det nuvarande regelverket i arbetslöshetsförsäkringen leder till flera svårigheter:

1. Samordning av pension och arbetslöshetsersättning ska göras även om den sökande har återkallat pensionsuttaget. Att ångra ett pensionsuttag får därmed inte genomslag i arbetslöshetsförsäkringen.
2. Ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen är densamma efter samordning med pension oberoende av storleken på uttaget av ålderspension. Ersättningsnivån sänks alltid till 65 procent av tidigare inkomst, oavsett om den sökande tar ut en del av sin premiepension eller om han eller hon tar ut hela pensionen.
3. Pensionsreglerna i arbetslöshetsförsäkringen är komplicerade. Reglerna för ålderspension och tjänstepension är olika och reglerna för ålderspension består av flera led: först sänks ersättningsnivån och från den nivån görs ett pensionsavdrag motsvarande ett dagbelopp av årspensionen.

4. Arbetslöshetskassorna har inga möjligheter att kontrollera om tjänstepension betalas ut. Trots att tjänstepension ska samordnas med arbetslöshetsersättning har arbetslöshetskassorna inte tillgång till uppgift om huruvida tjänstepension utbetalas, utan får lita helt på den enskildes uppgifter.

Kommitténs förslag innebär att samordning av pension och arbetslöshetsersättning görs enligt en befintlig samordningsregel i arbetslöshetsförsäkringen. Enligt nuvarande bestämmelse får dagpenning lämnas med högst skillnaden mellan det högsta belopp som får lämnas enligt bestämmelserna i försäkringen och den ersättning som sökande får fortlöpande från någon annan än arbetslöshetskassan med anledning av arbetslöshet. Att använda denna bestämmelse även för samordningen av pension innebär ett enklare regelverk och att det blir lättare för den enskilde att förutse konsekvenserna av ett pensionsuttag i arbetslöshetsförsäkringen. Vidare innebär förslagen att ett återkallat pensionsuttag får genomslag även i arbetslöshetsförsäkringen så att den sökande i stället kan uppbära full arbetslöshetsersättning. Utöver detta föreslås en bestämmelse om att arbetslöshetskassorna ska få ta del av uppgift om tjänstepension från Skatteverket.

Förslagen innebär mer generösa och flexibla regler jämfört med dagens pensionsregler i arbetslöshetsförsäkringen. Det innebär att ökade krav på kontrollfunktionen inom arbetslöshetsförsäkringen för att säkerställa att arbetslöshetsersättning inte utgår till sökande som inte är aktivt arbetssökande. Reglerna rör dock en begränsad grupp. Dessutom kommer nya regler, bland annat om krav på aktivt arbetssökande, att införas i arbetslöshetsförsäkringen inom kort. Kommittén anser att dessa nya regler är tillräckliga för att motverka ett eventuellt överutnyttjande.

Förtroendevaldas rätt till arbetslöshetsersättning

Ersättningsrätten i arbetslöshetsförsäkringen vilar på utfört förvärvsarbete. Ett förtroendeuppdrag är inte detsamma som ett förvärvsarbete och kan därför inte grunda rätt till arbetslöshetsersättning. I praxis har dock fastställts vissa omständigheter under vilka förtroendeuppdrag kan jämföras med förvärvsarbete och berättiga till arbetslöshetsersättning. Praxis i frågan är emellertid inte entydig.

Detta har lett till osäkerhet i dagens tillämpning och oklarhet för den enskilde vad gäller rätten till ersättning.

Utgångspunkten för kommitténs förslag rörande förtroendevalda är att förtroendeuppdrag, i motsats till dagens hantering, inte kan jämföras med förvärsarbete och därmed inte ge rätt till arbetslöshetsersättning. Vissa förtroendeuppdrag har dock bedömts vara så viktiga för samhällets funktion att de i lag berättigar till ledighet från anställning för att den förtroendevalde ska kunna fullgöra uppdraget. Det rör sig bland annat om uppdrag som riksdagsledamot, förtroendevald i kommun eller landsting, fackligt förtroendevald, skyddsombud och nämndeman. Kommittén anser att enskilda som åtar sig dessa förtroendeuppdrag bör skyddas även i arbetslöshetsförsäkringen. De föreslagna reglerna innebär att det är den sysselsättning som den förtroendevalde är ledig från för att fullgöra uppdraget som skyddas, inte förtroendeuppdraget i sig. Syftet är att säkerställa att förtroendeuppdraget inte påverkar den sökandes situation vid arbetslöshet. Den tid den sökande har varit tjänstledig, eller avstått från att arbeta i egen verksamhet, för att utföra förtroendeuppdrag som i lag berättigar till ledighet ska därför räknas som tid med förvärsarbete vid prövning av rätt till ersättning och vid fastställande av arbetslöshetsersättning. Förslaget innehåller även en bestämmelse om att tiden med förtroendeuppdrag i vissa fall kan vara överhoppningsbar vid prövning av rätt till ersättning och vid fastställande av arbetslöshetsersättning. Det gäller i de fall anställningen eller det egna företaget upphör men förtroendeuppdraget fortlöper och den sökande därför inte ansöker om arbetslöshetsersättning i samband med den ordinarie sysselsättningens upphörande. Även i denna reglering är utgångspunkten att den sökande vid arbetslöshet ska befinna sig i samma situation som han eller hon hade gjort om den sökande inte åtagit sig förtroendeuppdraget.

Ikraftträdandedatum och konsekvenser

Förslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2015.

En övergripande bedömning är att de ekonomiska konsekvenserna, för samhället som helhet, är av ringa omfattning. De som i dagsläget berörs av reglerna om pensioner och hanteringen av förtroendevaldas ersättningsrätt är totalt sett mycket få. På sikt kan dock reglerna rörande pensioner i arbetslöshetsförsäkringen få

större effekter i takt med att fler arbetar eller står till arbetsmarknadens förfogande samtidigt som de får pension under en längre period.